

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-2-02>

УДК 323.21:351/354

Шевченко Сергій Олексійович,

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри управління та адміністрування,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
проспект Гагаріна, 26, м. Дніпро, 49005, Україна
e-mail: alphabeta7373@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-0079-3069>

Мельник Володимир Володимирович,

аспірант кафедри управління та адміністрування,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
проспект Гагаріна, 26, м. Дніпро, 49005, Україна
<https://orcid.org/0009-0000-0338-5776>

ПРОБЛЕМА УЗГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Анотація. Проаналізовано проблеми узгодження взаємовідносин між державою та інститутами громадянського суспільства у контексті відновлення суспільної згоди та довіри. Досліджено проблему узгодженості взаємовідносин між державою та інститутами громадянського суспільства в публічному управлінні, визначено способи збільшення суспільної згуртованості.

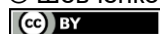
Для досягнення поставленої мети у роботі використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема такі: аналіз та синтез – при дослідженні теоретичного дискурсу; категоріальний і етимологічний аналіз – при уточненні базових понять «громадянське суспільство», «публічне управління»; поєднання ретроспективного, ситуативного та перспективного підходів дало можливість простежити інституціоналізацію громадянського суспільства та його впливу на публічне управління.

Обґрунтовано, що з формуванням громадянського суспільства починається новий період у розвитку держави – «сучасна представницька держава»: в структурі державних органів з'являються і встановлюються загальнонаціональні представницькі інститути парламентського типу. Підкреслено, що на відміну від держави, громадянське суспільство являє собою горизонтальну систему різноманітних зв'язків і відносин між їх об'єднаннями, спілками і колективами. Ці зв'язки ґрунтуються на рівності та особистій ініціативі, в тому числі на самодостатності.

Як цитувати: Шевченко С. О., Мельник В. В. Проблема узгодження взаємовідносин між державою та інститутами громадянського суспільства в публічному управлінні. *Державне будівництво*. 2023. № 2 (34). С. 21–29. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-2-02>

In cites: Shevchenko, S.O., Melnyk, V.V. (2023). The issue of alignment of relationship between the state and civil society institutions in public administration. *State Formation*, no. 2 (34), 21–29. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-2-02> [in Ukrainian].

© Шевченко С. О., Мельник В. В., 2023

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Цивілізована сучасна держава – це соціальна держава, керована верховенством права, з розвиненими інститутами представницької демократії, з різними формами самоврядування, з підпорядкуванням всієї системи чиновників закону і контролем з боку представницьких інститутів, виборами ряду керівних рівнів адміністративного апарату, з громадською державною діяльністю і відповідальністю чиновників перед чесним загальним судом. Розглянуто типи та риси легітимності влади.

Обґрунтовано, що у взаємовідносинах інститутів громадянського суспільства з державою надзвичайно важлива роль правової культури суб'єктів громадянського суспільства.

Ключові слова: публічне управління, громадянське суспільство, згода, легітимність, держава, згуртованість.

Постановка проблеми. За умов жорсткого протистояння з ворогом Україна як ніколи потребує громадянської консолідації. Суспільна згода та консолідація тісно пов'язана з розвитком громадянського суспільства та його інституцій. У розвинених демократичних країнах саме впливові структури громадянського суспільства відіграють важливу роль у процесі консолідації суспільства. На жаль, останнім часом ми спостерігаємо зниження громадської єдності та згуртованості, що не останньою чергою є результатом негативного впливу інформаційно-психологічних операцій, що безпосереднім чином впливає й на рівень довіри до суб'єктів влади, який вдвічі зменшився порівняно з 2022 р. Тому надзвичайно актуальним наразі є відновлення суспільної згоди та довіри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема взаємовідносин держави та суспільства традиційно привертає увагу вітчизняних дослідників, зокрема В. Алексеєва [1], Т. Бельської [2], Д. Білокопитова [3], Л. Гонюкової [6], В. Кононенка, С. Лапшина [7], О. Крутій [8, 9], О. Крюкова [10], Н. Липовської [11], С. Лукіна [12], В. Луцишина [13], О. Радченка [14], Л. Усаченко [15], О. Чальцевої [16], Г. Шаульської [17] та ін.

Ефективною організаційною формою взаємовідносин між державою та суспільством можна вважати публічний діалог, результати якого мають подальше втілення. О. Крутій вважає одним зі шляхів здійснення публічного управління на наукових засадах – «втілення в практику діалогової природи соціальної взаємодії, що забезпечує збалансований двосторонній зв'язок між громадянами та владою [8, с. 12]». О. Радченко, О. Крутій, І. Парубчак переконують, що «завдяки публічному діалогу держава може скоротити кількість конфліктів та забезпечити стабільність у політичній та соціально-економічній сферах [14, с. 158]». На думку Т. Бельської, для вдосконалення суспільно-владних взаємовідносин є потреба у впровадженні нових форм впливу громадськості на рішення влади, зокрема таких як: он-лайн платформи життєдіяльності громади [2]. При цьому науковиця стверджує, що збільшення участі громадськості призводить до швидкого зростання та появи нових інтересів населення, що може призвести до «гіперплюралізму», де інтереси груп домінують над суспільними інтересами. Тобто можна зробити висновок про те, що участь громадськості повинна мати свої межі. Створення структур

захисту громадських інтересів є необхідними для демократичних країн, бо вони допомагають відстежувати потреби громадян і контролювати діяльність влади щодо забезпечення цих потреб. Такі центри є необхідними в Україні для посилення ефективності діяльності органів влади й підвищення довіри до влади з боку громадськості [2].

Проте, не зважаючи на потужний науковий дискурс, зазначена проблема не втрачає своєї наукової значущості, особливо в умовах посиленого негативного ворожого інформаційного тиску та відсутності відчуття безпеки та згуртованості.

Мета статті – дослідити проблему узгодженості взаємовідносин між державою та інститутами громадянського суспільства в публічному управлінні, визначити способи збільшення суспільної згуртованості.

Застосована методологія і методи. Для досягнення поставленої мети у роботі використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема такі: аналіз та синтез – при дослідженні теоретичного дискурсу; категоріальний і етимологічний аналіз – при уточненні базових понять «громадянське суспільство», «публічне управління»; поєднання ретроспективного, ситуативного та перспективного підходів дало можливість простежити інституціоналізацію громадянського суспільства та його впливу на публічне управління.

Виклад основного матеріалу. З формуванням громадянського суспільства починається новий період у розвитку держави – «сучасна представницька держава»: в структурі державних органів з'являються і встановлюються загальнонаціональні представницькі інститути парламентського типу як постійні, з правом затвердження податків і зборів, що надходять до державної скарбниці, а також для прийняття найважливіших нормативних правових актів.

Представницька держава офіційно визнає юридичну рівність громадян, їх права і свободи, гарантії цих прав і свобод. Законодавче визнання правової рівності людей на основі надання їм прав і свобод є чи не головною ознакою і основою громадянського суспільства. Якщо політичне і культурне вираження середньовічного способу виробництва було привілеєм, правом, нерівним для кожного з феодалських станів, то вираження модерної культури є просто рівним правом. На зміну вертикальним феодалським структурам прийшло переважання горизонтальних відносин, заснованих на правовій рівності і договірних принципах вільного народу, відносин, що становлять сутність громадянського суспільства [11, с. 26]. Глибока революція в праві полягала в заміні класової нерівності загальною правовою рівністю, що визначило якісно нове соціальне становище особистості. Це був початок громадянського суспільства, існування якого органічно пов'язане з рівним для всіх законом, що захищає свободу всіх, юридична рівність – це не де-факто рівність, а рівність можливостей.

Статус закону в цих умовах специфічний. Він вже не пов'язаний з «порядком влади», стає однаково обов'язковим для правлячих і керованих, його верховенство над свавіллям можновладців забезпечується поділом влади,

високим становищем законодавчого органу, його залежністю (через вибори і перевибори) від народу, нації, країни, а також рівним і доступним для всіх громадян судом. У цих умовах виникає ідея конституції не тільки як закону, що визначає структуру вищих органів влади, але і як основного закону країни, який обов'язково визначає права і свободи громадян (білль про права, декларації прав). У результаті сама конституція стає угодою між суспільством і державою про розмежування сфер їх діяльності (державна – це публічна влада, сфера спільних інтересів, суспільство – сфера свобод особистості і приватних інтересів) [6].

Відокремлення держави від суспільства і відокремленість суспільства від держави виражається в різниці їх структур і принципів організації структури.

Держава організована як вертикальна система, очолювана єдиним центром, ієрархією державних органів і посадових осіб, пов'язаних відносинами підпорядкування і державної дисципліни. Метою держави, її обґрунтуванням і легітимацією є захист і управління суспільством.

На відміну від держави, громадянське суспільство являє собою горизонтальну систему різноманітних зв'язків і відносин між їх об'єднаннями, спілками і колективами. Ці зв'язки ґрунтуються на рівності та особистій ініціативі, в тому числі на самодостатності [1, с. 45].

Згадана раніше представницька держава відіграє важливу роль у розвитку громадянського суспільства: правова рівність, права і свободи особистості, ізоляція держави від суспільства, а суспільства від держави, представницькі інститути та інші демократичні інститути створили державно-правову оболонку, відповідну можливості якщо не повністю подолати політичне відчуження, то максимально підпорядкувати державу суспільству вплив і контроль, використовувати його для вирішення спірних соціальних проблем, для запобігання соціальним вибухам, спробам будь-якої групи суспільства або партії нав'язати суспільству свої приватні інтереси силою. Держава виступає як організація соціального забезпечення, управління народною освітою, охороною здоров'я тощо. Значно зросла і роль держави в регулюванні економічних відносин (державний контроль і втручання в економіку). Вона стає засобом досягнення соціального компромісу, усунення або пом'якшення соціальних протиріч, механізмом управління справами суспільства [11, с. 30].

Цивілізована сучасна держава – це соціальна держава, керована верховенством права, з розвиненими інститутами представницької демократії, з різними формами самоврядування, з підпорядкуванням всієї системи чиновників закону і контролем з боку представницьких інститутів, виборами ряду керівних рівнів адміністративного апарату, з громадською державною діяльністю і відповідальністю чиновників перед загальним судом.

Ставлячи питання про взаємовідносини громадянського суспільства і держави, слід зазначити, що нову історичну перспективу для розуміння цього питання відкрила створена Гегелем схема державності [5]. Для нього громадянське суспільство було сферою, якою керував універсальний егоїзм,

а мірилом усього був егоїзм. Гегель виходив з розуміння двоїстої природи людини, яка увібрала в себе як партикуляристські, так і універсалістські принципи. Системний характер сприйняття громадянського суспільства спонукав Гегеля звернути увагу на фактор зовнішньої необхідності, який пов'язував різні інтереси та їх носіїв (масоподібні групи) у спільноту надформаційного порядку – національну державу. У ідеальній державі, вважав Гегель, відбувається злиття цих принципів: його парадигма державності розглядає індивіда в двох іпостасях: як одиницю громадянського суспільства і як свідомого громадянина держави, змушеного об'єктивними обставинами зберігати рівновагу між двома суперечливими сторонами свого існування. Основними рисами гегелівської парадигми («державна плюс громадянське суспільство») є підтримання внутрішньої стабільності суспільства шляхом регулювання стихійних процесів в економічному середовищі та соціальних гарантій держави для малозабезпечених верств населення, захисні функції є похідними від соціальних реформ та захисту населення. Такий реформізм і ефективний захист населення можливі тільки в умовах вискоєфективної економічної системи, де органічно поєднується безперервна конкуренція між державним і приватно-корпоративним сегментами економіки, а на керівні посади висуваються всебічно освічені і активні управлінці. Гегель сформулював узагальнену, або рамкову, теорію взаємодії держави та громадянського суспільства [5].

Поставивши питання про взаємозв'язок інститутів громадянського суспільства і державної влади, будемо виходити з тлумачення влади як здатності суб'єктів суспільства примушувати інших суб'єктів до вчинення дій як нормативного, так і анормативного характеру. Невід'ємним атрибутом влади є ієрархічно-підпорядковані відносини панування і підпорядкування, які дозволяють начальникам вказувати цілі і віддавати накази на їх досягнення, а нижчим – підкорятися і виконувати накази.

Визначаючи канали взаємодії інститутів громадянського суспільства та інститутів державної влади, звернемося до проблеми легітимності державної влади. Від чого залежить остання? У широкому сенсі легітимність (від лат. *legitimus legitimate* – легітимізований) – принцип, який характеризує державну владу як законну, законну, дає можливість визнати легітимний характер її походження і наділяє її безумовним правом управляти державним життям.

Принцип легітимності був концептуалізований М. Вебером, який виділив дві основні риси легітимності: 1) визнання влади абсолютною більшістю громадян даної держави; 2) обов'язок громадян підкорятися керівним впливам верховної влади. Вебер розрізняв три типи легітимності: традиційну, харизматичну і раціональну. Якщо традиційна легітимність ґрунтується на традиціях, успадкованих від минулого, і може бути як геронтологічною (влада старійшин), патріархальною (влада племінних вождів), так і патримоніальною (влада монарха), то харизматична легітимність передбачає владу, засновану на особистій відданості вождю, пророку, визнаному політичному лідеру з

яскравими талантами полководця, оратора, законодавця, на загальній впевненості всіх у його надзвичайному дарі обраного вождя. Оскільки влада харизматичного лідера не ґрунтується на давніх традиціях і не підкріплена законодавством, яке відкрило б йому шлях до необмеженого панування і закріпило за ним право на абсолютну владу ще до приходу до влади, він змушений постійно доводити, що він обраний. Характерною рисою такої легітимності є її схильність до самозаперечення, перетворення в нелегітимну форму влади: харизма може трансформуватися в культ, а лідер – в тирана. Раціональна легітимність має місце там, де державна влада дотримується верховенства права, не порушує природних прав громадян, а всі її адміністративні дії підпорядковані закону [4].

У взаємовідносинах інститутів громадянського суспільства з державою надзвичайно важлива роль правової культури суб'єктів громадянського суспільства. В той же час під правовою культурою розуміють сукупність духовних і практичних здібностей, що дозволяють їй будувати цивілізовані відносини, що відповідають морально-правовим критеріям, з іншими індивідами, структурами громадянського суспільства і державними інститутами.

Правова нормативність може приймати різні форми в індивідуальній правосвідомості, і це є однією з причин її ефективності, запорукою успішної адаптації універсальних імперативних формул до особистісних особливостей кожної людини.

Нормативно-ціннісні структури моралі і права ґрунтуються на системі внутрішнього світу особистості і сприяють розвитку багаторівневих ступенів правової культури. Серед усього різноманіття таких ступенів можна виділити основні: найнижчий рівень законослухняної поведінки, який передбачає мінімум правової культури; типові моделі правової поведінки середнього рівня, що дозволяють суб'єктам взаємодіяти в режимі суспільного співробітництва, при якому вони не намагаються порушити юридично обов'язкові угоди і пов'язані з ними моральні зобов'язання. Найвищий рівень правової культури – це рівень бездоганної соціально-правової поведінки, що визначається не тільки зовнішніми механізмами правового регулювання, а й внутрішніми етичними мотивами.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. Консолідована взаємодія між владою і громадянським суспільством, яка виникла як реакція на шок війни, зменшується, а суспільна напруга, натомість, зростає. Для збереження консолідації всіх трьох опор публічного управління – державної влади, місцевого самоврядування та громадянського суспільства – виникає потреба збільшення легітимності публічної влади та підвищення суспільної довіри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв В. М. Суспільство та держава: управлінські взаємовідносини : монографія. Чернівці : Технодруk, 2012. 344 с.
2. Бельська Т. В. Моделі взаємовідносин органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/1/18.pdf>
3. Білокопитов Д. Сутність громадянського суспільства та його функції в сучасних умовах. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 1 (49). С. 1–8.
4. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика [пер. з нім. Олександр Погорілий]. Київ : Основи. 1998. 534 с.
5. Гегель В. Ф. Феноменологія духу. Київ : Основи. 2004. 548 с.
6. Гонюкова Л. Базові принципи взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів державної влади у здійсненні нормотворчої діяльності. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. 2013. Вип. 2. С. 31–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdytp_2013_2_7
7. Кононенко В. В., Лапшин С. А. Громадянське суспільство та держава: співвідношення в публічному управлінні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 8. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1713> DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.8.1>
8. Крутій О. М. Державноуправлінський аспект діалогу органів влади та громадськості: від форми спілкування до методологічної основи. *Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління*. 2011. № 2. С. 7–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2011_2_1
9. Крутій О. М. Сучасний стан діалогової комунікації між органами державної влади та громадськістю в українському суспільстві. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_2_3
10. Крюков О. І. Комунікація влади і суспільства як чинник реалізації політики інформаційної безпеки. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: «Державне управління»*. 2017. № 1(6). 201–207.
11. Липовська Н. А., Алексєєв В. М. Взаємовідносини держави та суспільства : навч. посіб. Дніпропетровськ. ДРІДУ НАДУ. 2019. 180 с.
12. Лукін С. Ю. Громадянське суспільство у формуванні публічного простору в процесах державотворення. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2 (25). С. 99–103. DOI: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-2.18>
13. Луцишин В. Вплив інститутів громадянського суспільства на процес національної консолідації в сучасній Україні. *Наукові записки*. 4(78). С. 22–32. URL: https://ripiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/lutsyshyn_vplyv.pdf
14. Радченко О. В., Крутій О. М., Парубчак І. О. Публічний діалог як системотворчий феномен новітньої державної політики в Україні. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 4. С. 158–165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_4_26
15. Усаченко Л. Органи державної влади та неурядові організації: функції системи взаємовідносин. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2009. Вип. 1. С. 183–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2009_1_25
16. Чальцева О. М. Роль громадянського суспільства у проєктуванні публічної політики в Україні. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2020. № 5. DOI: <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2020.5.10>
17. Шаульська, Г. Публічне управління та трансформації української моделі громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*. 2021. № 9 (1), С. 35–43. DOI: <https://doi.org/10.15421/152102>

Стаття надійшла до редакції 15.11.2023 р.

Стаття рекомендована до друку 20.12.2023 р.

Shevchenko S. O.,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Professor of the Department of management and administration,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
26, Gagarin Avenue, Dnipro, 49005, Ukraine
e-mail: alphabet7373@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-0079-3069>

Melnyk V. V.,

Postgraduate of the Department of management and administration,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
26, Gagarin Avenue, Dnipro, 49005, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0000-0338-5776>

THE ISSUE OF ALIGNMENT OF RELATIONSHIP BETWEEN THE STATE AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS IN PUBLIC ADMINISTRATION

Annotation. The paper studies the problem of harmonization of relationship between the state and civil society institutions in the context of restoring public consent and confidence.

The purpose of the article is to investigate the challenges of coordination of relations between the state and civil society institutions in public administration, to find the ways to increase social cohesion.

To achieve this goal, general scientific and special research methods were used, in particular, as follows: analysis and synthesis – in the study of theoretical discourse; categorial and etymological analysis – in clarifying the basic concepts of "civil society", "public administration"; the combination of retrospective, situational and perspective approaches made it possible to observe the institutionalization of civil society and its impact on public administration.

It has been substantiated that with the formation of a civil society, a new period in the development of the state begins – the "modern representative state": nation-wide representative institutions of parliamentary type emerge and are established in the structure of state authorities. It is emphasized that, unlike the state, civil society is a horizontal system of various communications and relations between their associations, unions and communities. These connections are based on equality and personal initiative, including self-sufficiency.

A civilized modern state is a social state governed by the rule of law, with developed institutions of representative democracy, with various forms of self-government, with public state activities, where all officials are subordinated to the law and are controlled by representative institutions, a number of administrative structures' senior officers are elected, and officials are responsible before a fair general court. The types and features of legitimacy of power are also considered in the paper.

It has been substantiated that the role of legal culture of actors in the civil society is extremely important in the relations between the civil society institutions and the state.

Keywords: *public administration, civil society, consent, legitimacy, state, cohesion.*

REFERENCES

1. Aleksey, V.M. (2012). Society and the state: administrative relations. Chernivtsi: Technoprint. [in Ukrainian].
2. Bielska, T.V. (2010). Models of relationships between public authorities and institutions of civil society. <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/1/18.pdf> [in Ukrainian].
3. Bilokopytov, D. (2016). The essence of civil society and its functions in modern conditions. *Actual problems of public administration, no. 1(49), 1–8.* [in Ukrainian].
4. Weber, M. (1998). Sociology. General historical analyses. Politics [trans. with him Oleksandr Pohorily]. Kyiv: Basics. [in Ukrainian].
5. Hegel, V.F. (2004). Phenomenology of spirit. Kyiv: Basics. [in Ukrainian].
6. Honyukova, L. (2013). Basic principles of interaction of civil society institutions and state authorities in the implementation of standard-setting activities. *Actual problems of public*

administration, pedagogy and psychology, issue 2, 31–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyptp_2013_2_7 [in Ukrainian].

7. Kononenko, V. and Lapshyn, S. (2020). Civil society and the state: correlation in a public management. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, vol. 8.* URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1713> DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.8.1> [in Ukrainian].

8. Krutiy, O.M. (2011). The public administration aspect of dialogue between authorities and the public: from the form of communication to the methodological basis. *Bulletin of the Academy of the Customs Service of Ukraine. Ser.: Governance, no. 2, 7–13.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2011_2_1 [in Ukrainian].

9. Krutiy, O.M. (2012). The current state of dialogue communication between state authorities and the public in Ukrainian society. *Public administration: improvement and development. no. 2.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_2_3 [in Ukrainian].

10. Kryukov, O.I. (2017). Communication of government and society as a factor in the implementation of information security policy. *Bulletin of the National University of Civil Defense of Ukraine. Ser.: "Public Administration", 1(6). 201–207.* [in Ukrainian].

11. Lipovska, N.A., Alekseev, V.M. (2019). Relations between the state and society: academic manual. Dnipro.: DRIDU NADU. [in Ukrainian].

12. Lukin, S.Yu. (2020). Civil society in the formation of public space in the processes of state formation. *Public administration and customs administration, no. 2 (25), 99–103.* DOI: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020.2.18> [in Ukrainian].

13. Lutsyshyn, V. (2018). The influence of civil society institutions on the process of national consolidation in modern Ukraine. *Proceedings, 4(78), 22–32.* URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/lutsyshyn_vplyv.pdf [in Ukrainian].

14. Radchenko, O.V., Krutiy, O.M., Parubchak, I.O. (2014). Public dialogue as a system-creating phenomenon of the latest state policy in Ukraine. *Public administration: theory and practice, issue 4, 158–165.* http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_4_26 [in Ukrainian].

15. Usachenko, L. (2009). State authorities and non-governmental organizations: functions of the system of mutual relations. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, issue 1, 183–191.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2009_1_25 [in Ukrainian].

16. Chaltseva, O.M. (2020). The role of civil society in designing public policy in Ukraine. *Bulletin of the Donetsk National University named after Vasyl Stus, 5.* DOI: <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2020.5.10> [in Ukrainian].

17. Shaulska, H. (2021). Public governance and transformation Ukrainian model of civil society. *Public Administration Aspects, 9(1), 35–43.* DOI: <https://doi.org/10.15421/152102> [in Ukrainian].

The article was received by the editors 15.11.2023.

The article is recommended for printing 20.12.2023.